

ORGANIZÁCIA SYSTÉMU MIGRÁCIE A AZYLU V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

PREHĽAD

POSLEDNÁ AKTUALIZÁCIA: JANUÁR 2025

ÚVOD

Dokument opisuje základnú organizáciu politík v oblasti migrácie a azylu štátnych príslušníkov tretích krajín (ŠPTK) v **Slovenskej republike (SR)** z hľadiska inštitúcií a ich vzájomných vzťahov. Prehľad vychádza z informácií, ktoré poskytla SR v **januári 2025**.

PREHĽAD INŠTITÚCIONÁLNEHO A LEGISLATÍVNEHO RÁMCA

INŠTITUCIONÁLNY KONTEXT

Politiky a opatrenia v oblasti migrácie a medzinárodnej ochrany ŠPTK sú v SR v pôsobnosti najmä týchto troch ministerstiev:

- Ministerstva vnútra SR (MV),
- Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR), a
- Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (MZVEZ).

MV tvorí a implementuje politiky v oblasti riadenia hraníc, legálnej a neregulárnej migrácie vrátane boja proti prevádzkačstvu, ako aj v oblasti medzinárodnej ochrany, štátneho občianstva, návratov a boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Svoju agendu vykonáva predovšetkým cez:

- Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, ktorý je zodpovedný najmä za kontrolu hraníc, vízovú prax, vstup, výstup,

pobyt, kontroly a návraty cudzincov, ako aj za boj proti obchodovaniu s ľuďmi, neregulárnej migrácii a prevádzkačstvu. Analyzuje tiež riziká a cestovné doklady, publikuje štatistiky a realizuje niektoré úlohy v súvislosti s azylovým procesom a Dublinským nariadením. V súvislosti s vojnou na Ukrajine, je úrad zodpovedný za registráciu dočasného útočiska.

- Migračný úrad, ktorý zodpovedá za prijímanie a základnú starostlivosť o žiadateľov o udelenie azylu v azylových zariadeniach, rozhoduje o udelení medzinárodnej ochrany (t.j. azylu a doplnkovej ochrany) ako prvostupňový správny orgán, implementuje Dublinské nariadenie, analyzuje informácie o krajinách pôvodu, publikuje štatistiky a koordinuje tvorbu migračnej politiky štátu. Cez mimovládne organizácie (v súčasnosti Slovenská humanitná rada) zabezpečuje aj doplnkovú starostlivosť pre žiadateľov o udelenie azylu a spolupodieľa sa na integrácii osôb s udelenou medzinárodnou ochranou. Úrad rozhoduje o poskytnutí dočasného útočiska v osobitných prípadoch (pri narodení dieťaťa a u osôb, ktoré prišli bez dokladov), a vyznačuje zánik dočasného útočiska vrátane zániku jeho zrušením. V azylových zariadeniach sú ubytované aj osoby s dočasným útočiskom, poskytuje sa im strava a vybrané služby v spolupráci s mimovládnymi a medzinárodnými organizáciami.

- Sekcia krízového riadenia koordinuje prípravu na civilnú ochranu a vykonáva odbornú prípravu na získanie odbornej spôsobilosti na úseku civilnej ochrany. Podieľa sa na poskytovaní a prijímaní humanitárnej pomoci a zabezpečuje núdzové ubytovanie (dočasné bývanie osôb ohrozených alebo osôb postihnutých následkami mimoriadnej udalosti) vrátane odídencom.

MV poskytuje príspevky za ubytovanie odídencom pre fyzické osoby, právnické osoby, ktoré nepodnikajú v oblasti ubytovania a obce alebo vyššie územné celky.

Na jeseň 2023 vznikla pozícia poradcu ministra vnútra pre vnútornú bezpečnosť, ktorého agenda sa týka aj neregulárnej migrácie.

MV je tiež Riadiacim orgánom Fondov pre oblasť vnútorných záležitostí pre roky 2021-2027, ktorý zahŕňa Fond pre azyl, migráciu a integráciu (AMIF), Fond pre vnútornú bezpečnosť (ISF) a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku (BMVI). Rovnako zastávalo funkciu Zodpovedného orgánu Fondov pre oblasť vnútorných záležitostí na roky 2014 – 2020.

MPSVR koordinuje pracovnú migráciu, národnú integračnú politiku a Medzirezortnú expertnú komisiu pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov (MEKOMIC). Vypracováva právne predpisy o sociálnej starostlivosti a zamestnávaní cudzincov a kritériá vstupu jednotlivých kategórií ŠPTK na trh práce SR. Má tiež v kompetencii starostlivosť o maloletých bez sprievodu. Do pôsobnosti MPSVR patrí:

- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré koordinuje 46 úradov práce rozhodujúcich okrem iného o pracovných povoleniach pre ŠPTK, vedie ústrednú evidenciu a štatistiky o zamestnávaní cudzincov, a zabezpečuje starostlivosť o maloletých bez sprievodu, a
- Národný inšpektorát práce, riadi a kontroluje osem krajských inšpektorátov práce, zjednocuje a racionalizuje pracovné metódy inšpektorov práce. Tieto orgány inšpekcie práce sa spolu s ÚHCP P PZ podieľajú na ochrane zamestnancov pri práci, najmä opatreniach proti nelegálnemu zamestnávaniu a zlým pracovným podmienkam cudzincov na Slovensku.

Poskytuje finančnú a nefinančnú pomoc a podporu odídencom, pre maloletých bez

sprievodu a rodiny. Zabezpečuje okamžitý prístup na trh práce, poskytuje služby zamestnanosti pre odídencom a podporuje zvyšovanie ich zamestnateľnosti.

MZVEZ v rámci konzulárnej agendy vydáva víza a prijíma žiadosti o udelenie pobytu či štátneho občianstva pre cudzincov cez konzuláty a veľvyslanectvá SR. Koordinuje rozvojovú spoluprácu a humanitárnu pomoc SR. Vytvára partnerstvá s krajinami pôvodu neregulárnych migrantov a pomáha (potenciálnym) núteným migrantom v iných krajinách. MZVEZ zodpovedá za vonkajšiu dimenziu migrácie. Spolupracuje s medzinárodnými organizáciami, ktoré pomáhajú migrantom vrátane utečencov na Slovensku.

Ministerstvo zdravotníctva pokrýva oblasť zdravotnej starostlivosti cudzincov vrátane odídencom. Realizuje uznávanie dokladov o ďalšom vzdelávaní (špecializácia a certifikovaná pracovná činnosť) získaných na území tretích krajín. SR v roku 2024 zriadila stály Výbor pre psychosociálnu podporu v oblasti duševného zdravia pod Radou vlády SR pre duševné zdravie. Pozornosť je venovaná potrebám a plánovaniu služieb pre zraniteľné cieľové skupiny, vrátane migrantov, najmä v podpore zvyšovania dostupnosti služieb starostlivosti o duševné zdravie a psychosociálnej podpory.

Ministerstvo školstva zodpovedá najmä za vzdelávanie cudzincov, ich integráciu do vzdelávacieho systému SR a uznávanie ich vzdelania a odborných kvalifikácií. Vytvorilo podporné materiály a webináre na pomoc s adaptáciou odídencom do škôl v SR. Zaoberá sa legislatívou zabezpečujúcou povinné vzdelávanie odídencom a taktiež uľahčujúcou zamestnávanie pedagogického personálu z Ukrajiny. Zabezpečuje bezplatné jazykové kurzy pre dospelých odídencom a zaoberá sa inštitucionalizáciou výučby slovenského jazyka ako cudzieho jazyka vrátane vypracovania štandardov, certifikácií a podobne.

Medzirezortná koordinácia migračnej a integračnej politiky SR sa realizuje v rámci týchto platforiem:

- Riadiaci výbor pre migráciu, integráciu a inklúziu cudzincov, ktorý koordinuje Migračný úrad MV SR,
- Medzirezortná expertná komisia pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov (MEKOMIC), ktorá je

poradným orgánom ministra práce, sociálnych vecí a rodiny,

- Riadiaci výbor pre implementáciu európskeho integrovaného riadenia hraníc, ktorý vznikol koncom roka 2022 a koordinuje plnenie úloh obsiahnutých v príslušnej národnej stratégii na roky 2023 až 2026 (pozri nižšie) a
- Medzirezortnej pracovnej skupiny pre koordináciu zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorá vznikla koncom roka 2023. Pod Úradom vlády SR tiež pôsobí od roku 2021 Výskumná a inovačná agentúra (VAIA) ako vykonávateľ Komponentu 9 Plánu obnovy a odolnosti so zodpovednosťou za reformu riadenia, hodnotenia a podpory v oblasti vedy, výskumu a inovácii, čo zahŕňa aj oblasť lákania zahraničného talentu.

Ďalšími zodpovednými štátnymi inštitúciami sú:

- Centrum právnej pomoci, ktoré poskytuje bezplatnú právnu pomoc a zastupovanie v azylových veciach, v konaniach o administratívnom vyhostení alebo zaistení ŠPTK či žiadateľa o udelenie azylu. Právnu pomoc v týchto veciach poskytuje aj v konaní pred súdom v správnom súdnictve a v konaní pred Ústavným súdom SR.
- Verejný ochranca práv, ktorý ako nezávislý orgán SR chráni základné práva a slobody osôb vrátane cudzincov v konaní pred orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom (útvary policajného zaistenia pre cudzincov, cely policajného zaistenia, určené priestory, ústavy na výkon väzby, ústavy na výkon trestu odňatia slobody, psychiatrické oddelenia a iné miesta, v ktorých sú osoby obmedzené na slobode). Plní aj úlohu Národného preventívneho mechanizmu proti mučeniu a inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (NPM – OPCAT).
- Štatistický úrad SR, ktorý spracúva a harmonizuje číselné informácie o cudzincoch so štandardmi EÚ, OSN a dokumentmi schválenými vládou SR, a koordinuje svoje aktivity s Eurostatom. Spracúva tiež údaje o zahraničnej migrácii a organizuje sčítanie obyvateľov, ktoré je základom pre

spracovanie štatistík obyvateľstva medzi dvomi sčítaniami.

Správne súdy a Najvyšší správny súd SR preskúmajú zákonnosť rozhodnutí migračného úradu a orgánov v pôsobnosti ÚHCP P PZ.

Na svojom území SR v oblasti migrácie spolupracuje s týmito medzinárodnými medzivládnyimi organizáciami:

- Medzinárodnou organizáciou pre migráciu (IOM), ktorá okrem iného poskytuje poradenstvo ŠPTK cez Migračné informačné centrum IOM, implementuje Program asistovaných dobrovoľných návratov a reintegrácií (AVRR), a koordinuje Európsku migračnú sieť (EMN) na Slovensku.
- Úradom Vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR), ktorý má právo na prístup k žiadateľovi o azyl a s jeho súhlasom aj ku konaniu o azyle.

Od vypuknutia vojny na Ukrajine pôsobí na Slovensku UNHCR, Detský fond OSN (UNICEF) a Medzinárodná federácia Červeného kríža a Červeného polmesiaca (IFRC). Svoju prítomnosť na Slovensku odvtedy posilnila aj kancelária Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO). Svoje aktivity koordinujú na pravidelných pracovných skupinách a medziinštitucionálnych stretnutiach.

Aktívnymi neziskovými organizáciami na Slovensku v oblasti migrácie a integrácie boli v roku 2024 najmä Centrum pre výskum etnicity a kultúry, Človek v ohrození / Človek v tísní, IPčko, Liga za duševné zdravie, Liga za ľudské práva, Mareena, Marginal, Nadácia Milana Šimečku, Nitrianska komunitná nadácia/COMIN, Slovenská humanitná rada, Slovenská katolícka charita, Slovenský Červený kríž a Tenenet, ako aj viaceré komunitné organizácie cudzincov.

PRÁVNÝ RÁMEC

SR vychádza v oblasti migrácie z niekoľkých strategických dokumentov:

- ✓ Migračná politika SR s výhľadom do roku 2025 (2021),
- ✓ Plán obnovy: Komponent 9 – Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania vedy, výskumu a inovácií, Komponent 10 – Lákanie a udržanie talentov, Komponent 16 – Boj proti korupcii a ochrana obyvateľstva (2021),
- ✓ Integračná politika SR (2014),

- ✓ Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike (2018),
- ✓ Stratégia hospodárskej politiky do roku 2030 (2018),
- ✓ Národná stratégia európskeho integrovaného riadenia hraníc na roky 2023 až 2026 (2022),
- ✓ Celoštátna stratégia podpory a ochrany ľudských práv (2015),
- ✓ Národný implementačný plán Slovenskej republiky k reforme azylovej a migračnej politiky (2024).

migrácii [Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration] sa SR nepripojila.

INŠTITUCIONÁLNA TABUĽKA

Aktuálna inštitucionálna tabuľka tvorí prílohu tohto prehľadu.

Zákony relevantné pre oblasť migrácie a medzinárodnej ochrany schvaľuje Národná rada SR (parlament). Ide najmä o:

- ✓ zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov, ktorý okrem iného upravuje vstup cudzincov, ich pobyt a základné práva a povinnosti, či vyhostenie,
- ✓ zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti, ktorý reguluje zamestnávanie cudzincov, a
- ✓ zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle, ktorý okrem iného upravuje konanie o azyle a ustanovuje postup pri poskytovaní dočasného útočiska.

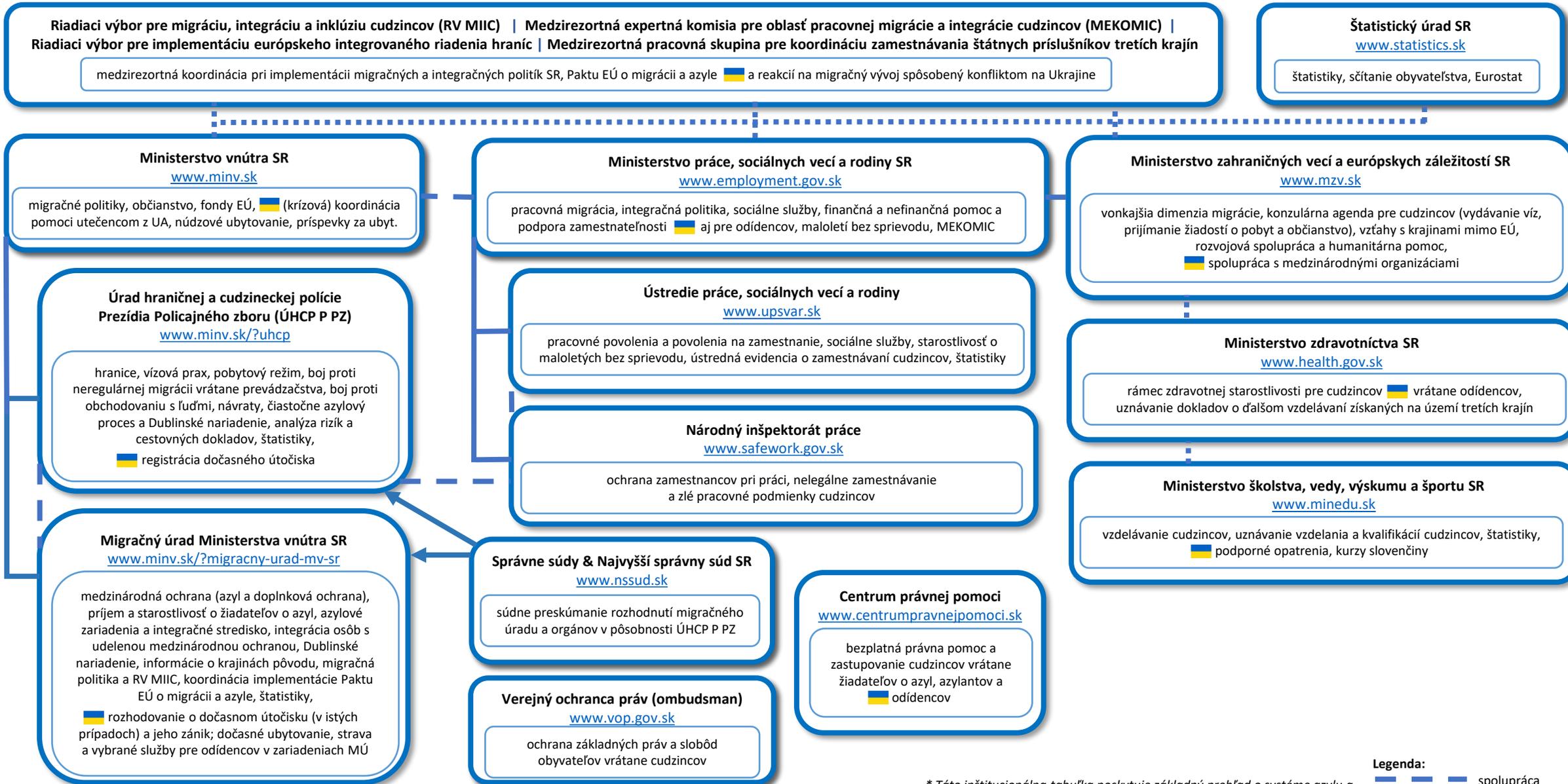
Ďalšie zákony sa zaoberajú napr. odbornou kvalifikáciou, občianstvom, nelegálnou prácou a nelegálnym zamestnávaním, zdravotnou starostlivosťou a pod.

Od vypuknutia vojny na Ukrajine reaguje medzinárodné spoločenstvo na potreby utečencov na Slovensku cez medziagentúrny nástroj plánovania, koordinácie a fundraisingu, ktorý sa pravidelne aktualizuje:

- Regionálny plán reakcie na príchod utečencov pre situáciu na Ukrajine január – december 2024 [Ukraine Situation Regional Refugee Response Plan January – December 2024] (január 2024),

ktorého koordinátorom je UNHCR v spolupráci s ďalšími agentúrami OSN, SR a humanitárnymi partnermi. Vo februári 2025 má byť predstavený aktualizovaný dokument na roky 2025-2026.

Z dvoch strategických, právne nezáväzných dokumentov, ktoré OSN v roku 2018 prijala pre oblasť migrácie a utečenectva, SR podporila Globálny kompakt alebo Globálny rámec o utečencoch [Global Compact on Refugees]. Ku Globálnemu kompaktu alebo Globálnemu rámcu o bezpečnej, riadenej a legálnej

* Táto inštitucionálna tabuľka poskytuje základný prehľad o systéme azylu a migrácie v SR k januáru 2025 a nepredstavuje jeho kompletnú štruktúru.